

DOI: 10.31548/hspedagog13(1).2022.152-163

УДК 271.4:316.7:351.858 (477)“20”

**СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ УГКЦ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ:
РЕЛІГІЄЗНАВЧО-ФІЛОСОФСЬКЕ БАЧЕННЯ**

С. І. БІЛОУС, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства

Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника

E-mail: sbilous7@gmail.com

ORCID: 0000-0002-3681-2540

Т. О. ГАЙНАЛЬ, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства

Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника

E-mail: tetiana.hainal@pnu.edu.ua

ORCID: 0000-0003-2748-5901

М. Г. НОВОСАД, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства

Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника

E-mail: maria.novosadmg@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9446-0515

Анотація. В статті представлено релігієзнавчо-філософське бачення соціокультурної діяльності УГКЦ. В державотворчих процесах України періоду сучасності помітну роль відіграє релігійний чинник. Соціальна сфера і культура України – середовище, в якому часто реалізують свої можливості традиційні релігійні організації, демонструючи при цьому власну громадянську позицію. Тематичні форуми й проєкти стверджують, що Церква може бути достойним партнером держави для організації соціокультурного життя суспільства. Мета дослідження: релігієзнавчо-філософський аналіз ролі УГКЦ в соціо-культурній сфері на сучасному етапі. Методологічною основою дослідження виступили системний підхід до вивчення соціокультурної діяльності УГКЦ на сучасному етапі, інтерпретаційна дослідницька парадигма, описовий метод, міждисциплінарний аналіз, методологічний підхід до аналітики повсякденності. Інформаційною базою даного дослідження слугували наукові публікації релігієзнавців, теологів, істориків, культурологів, а також автореферати дисертацій, документи та матеріали богословської періодики, представлені на офіційних веб-сайтах УГКЦ. Визначено, що моделі соціальної і культуротворчої активності УГКЦ закладено ще в період архипастирства Андрея Шептицького; потужний досвід соціально-культурної роботи церкви формувався також в часи підпілля, на початку набуття Україною самостійності, в періоди патріаршого лідерства кардиналів Мирослава Любачівського й Любомира Гузара. В даній публікації сучасний етап соціокультурної діяльності УГКЦ пов'язуємо з початком патріаршества Святослава Шевчука. Досліджено, що на даному етапі УГКЦ великою мірою користується з можливостей новітніх цифрових технологій для поширення християнського віровчення, представлення й популяризації власної діяльності. Участь греко-католицького духовенства й мирян в соціальній сфері й у сфері культури відбувається по суті одночасно, взаємодоповнюється. УГКЦ приділяє багато уваги соціальній допомозі вразливим верствам населення (дітям-сиротам, самотнім людям похилого віку та ін.), зміцненню інституту сім'ї, родинних цінностей; розвиває капеланство; реалізує потенційні можливості духовенства та вірян у таких сегментах культури, як освіта, література, різні види мистецтва, театральна справа, ЗМІ. Потужним внеском УГКЦ як на початку ХХ ст., так і в новітній період, є вклад у розвиток україномовного середовища у сфері богослужбово-обрядової практики, а також в

окреслених дослідженням векторах діяльності. Перспективами дослідження вказаної проблеми стане вивчення досвіду УГКЦ стосовно духовної й соціальної підтримки українського суспільства впродовж війни, розвиток соціальних і культурних ініціатив у післявоєнний період на прикладі багатьох осередків (архiepархій, епархій, монаших згромаджень, парафій).

Ключові слова: УГКЦ, українське суспільство, українська культура, сфери культури, соціальна робота, культуротворча діяльність, національна ідея.

Актуальність. У державотворчих процесах України періоду сучасності помітну роль відіграє релігійний чинник. Соціальна сфера і культура України – середовище, в якому часто реалізують свої можливості традиційні релігійні організації, стверджуючи таким чином власну громадянську позицію. Тематичні форуми й проекти стверджують, що Церква може бути достойним партнером держави для організації соціокультурного життя суспільства.

Українська греко-католицька церква (далі – УГКЦ) – одна з християнських конфесій в Україні, котра сьогодні за числом прихильників домінує в Галичині та розвивається по всій Україні. УГКЦ стояла біля витоків відродження української державності в період XIX – першої половини XX ст. Греко-католицьке духовенство активно долучилось до розвитку національної культури в часи підпілля як в умовах діаспори, так і на материковій Україні. Особливо помітна участь УГКЦ у сфері духовної культури починаючи з 90-х років XX ст. УГКЦ має потужний досвід ціннісного збагачення українського суспільства. На початку XXI ст. на території всієї України УГКЦ продовжує розвиток активності в зазначених сферах – соціальній й культурній.

Тому, з релігієзнавчо-філософської точки зору важливо досліджувати впливи УГКЦ на новітні процеси українського суспільства, визначити особливості й тенденції соціокультурної діяльності УГКЦ на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications).

Відомими є історичні й культурологічні праці стосовно соціокультурної ролі УГКЦ.

Період XIX – початок XX ст. привабливий для багатьох поціновувачів національно-культурного відродження України. Об'єктом прицільної уваги виступає й УГКЦ.

Так, відомими є наукові публікації Рудянина І. про участь УГКЦ у таких суспільно-культурних процесах: співпраця з громадськими організаціями і товариствами Східної Галичини; пропагування здорового способу життя («боротьба за тверезість»); освітньому й культурно-мистецькому житті Східної Галичини.

Наукові публікації Пилипіва І. розкривають участь греко-католицької церкви в суспільно-політичному житті Галичини першої половини XX ст. Зокрема, автор зосереджує увагу на періоді перших трьох десятиріч XX ст. (18-ті – 30-ті рр. XX ст.). У дослідженнях Пилипіва І. йдеться про: роль греко-католицької церкви в консолідації української нації Східної Галичини; роль духовенства Станиславівської епархії УГКЦ у 1918–1920 рр. в національному становленні рідного краю; роль греко-католицьких капеланів в українській повстанській армії; освітянські акції греко-католицької церкви у Другій Речі Посполитій; добротинну діяльність ГКЦ у сфері освіти; підтримку Греко-католицькою церквою українських громад у Європі; політику Греко-католицької церкви у сфері шкільництва Східної Галичини; взаємини греко-католицького духовенства з українськими політичними партіями в Східній Галичині; діяльність релігійно-просвітницького товариства "Скала" на

теренах Станіславської єпархії ГКЦ; діяльність клерикальних молодіжних греко-католицьких товариств у Станіславській єпархії; культурно-просвітницьку діяльність Української греко-католицької церкви; участь греко-католицького духовенства в діяльності культурно-просвітницьких та інших організацій Станіславщини; участь греко-католицького духовенства в навчанні релігії шкільної молоді; суспільну діяльність Греко-католицької церкви в період німецької окупації тощо.

Про добротинну діяльність греко-католицької церкви (ГКЦ) періоду 1921 – 1939 рр. пише дисертаційне дослідження Гнот С., опираючись на матеріали Галицької митрополії [2]. З-поміж іншого, Гнот С. відзначає, що у досліджуваний період греко-католицька церква підтримувала галицькі освітні та мистецькі осередки, розвиток молодіжних організацій ("Сокил", "Пласт", "Січ", "Орли"), бібліотечну та друкарську справу. Повідомляється, що ГКЦ долучалась до пам'ятко-охоронної діяльності (духовенство брало участь в колекціонуванні, комплектуванні, матеріальній підтримці збірок Національного музею у Львові, Музею церковного мистецтва при Богословській академії у Львові, інших музеїв); добротинною діяльністю підтримувала також представників інших релігій; була зацікавлена розвитком гуманітарної науки. Будучи дійсними членами НТШ, Богословського наукового товариства, священники вивчали історію (зокрема, церковну), мовознавство, філософію [2, С. 13–14].

В культурологічному дисертаційному дослідженні Фарина О. говорить про роль греко-католицького духовенства в культурному житті українців Східної Галичини 1921–1946 рр.; внесок духовенства у розвиток хорового співу (20–30 рр. ХХ ст.); про культурологічну проблематику греко-католицького часопису "Нова Зоря"; становлення галицького іконопису;

письменницьку діяльність греко-католицького духовенства Східної Галичини (20 – I пол. 40-х рр. ХХ ст.); здібності священників організації діяльності аматорських театральних гуртків при філіях товариства "Просвіта" у Східній Галичині (1921–1939); сприяння греко-католицьких священників Східної Галичини розвитку українського фотомистецтва (20–30 рр. ХХ ст.) та ін.

О. Фарина розповідає про вплив греко-католицького духовенства на розвиток образотворчого мистецтва (відродження традицій сакрального малярства); підтримку Андреем Шептицьким мистецької школи О. Новаківського, творчості Ю. Буцманюка, В. Дядинюка, М. Мороза, М. Осінчука, П. Холодного-старшого й ін.; участь парохів в містах і селах Східної Галичини в аматорських театральних гуртках при читальнях Товариства "Просвіта"; поширення серед молоді якісних повчальних фільмів, що стали доступними завдяки кінематографічній секції Марійського товариства у Львові. Авторка відзначає, що правлячі режими, під якими перебувала Східна Галичина, перешкоджали різносторонній діяльності священників, вбачаючи в Церкві основну загрозу для свого панування. Львівський псевдособор 1946 р. разом із ліквідацією УГКЦ зруйнував здобутки культуротворчої праці духовенства [14].

У дослідницьких джерелах, що показують життя УГКЦ після 90-х років ХХ ст., зазвичай теж зустрічаємо розрізнення напрямів діяльності на соціальний і культурницький.

Відомо, що соціальна діяльність УГКЦ опирається на фундаментальну працю Компендіум соціальної доктрини церкви Католицької (Римо-Католицької) [4].

У наукових публікаціях розглядаються такі аспекти соціальної проблематики: особливості розвитку соціального вчення католицизму [16], соціальне служіння Церкви [5];

реалізація соціальної доктрини УГКЦ в сучасній Україні [1]; окреслення перспектив розвитку соціального вчення в сучасних умовах [6]; значення соціальної доктрини католицизму як основи взаємодії української греко-католицької церкви із політичними партіями Західної України.

Вагомими є теологічні пояснення духовенства УГКЦ стосовно значення та особливостей соціальної доктрини церкви [12; 10]. Так, "Положення відділу соціального служіння УГКЦ" вказує мету, завдання, напрямки, структуру діяльності, обов'язки греко-католицького духовенства.

З метою поширити соціальне вчення Церкви в українському суспільстві за ініціативи УГКЦ було створено цикл відео лекцій під загальною назвою "Соціальна доктрина Церкви", де доповідачі піднімають найрізноманітніші питання: держави, влади, прав людини, грошей, суспільного блага, етики, економіки, сім'ї тощо.

У контексті соціального вчення церкви відбувається публічне обговорення питання "Покликання і місія мирян". В розумінні УГКЦ, миряни – це ті, хто не відноситься до числа духовенства, але є прихильниками чи представниками, вірними УГКЦ; їх прийнято називати християни - греко-католики, християни-католики.

Представлені вектори досліджень свідчать про потребу виокремити й узагальнити напрями соціокультурної діяльності УГКЦ в новітній період розвитку, що стане одним з основних завдань даного дослідження.

Мета дослідження: релігієзнавчо-філософський аналіз ролі УГКЦ в соціо-культурній сфері на сучасному етапі.

Важливими завданнями дослідження також є: виокремлення матеріалів ресурсного фонду, завдяки якому відбувається висвітлення результатів соціокультурної діяльності

новітнього періоду розвитку УГКЦ; окреслення напрямів і тематичної спрямованості соціокультурної діяльності; релігієзнавчо-культурологічна характеристика досліджуваної проблеми.

Методи (Methods).

Методологічною основою дослідження виступили системний підхід до вивчення соціокультурної діяльності УГКЦ на сучасному етапі, інтерпретаційна дослідницька парадигма, описовий метод, міждисциплінарний аналіз, методологічний підхід до аналітики повсякденності.

Інформаційною базою даного дослідження слугували наукові публікації релігієзнавців, теологів, істориків, культурологів, автореферати дисертацій, документи та матеріали богословської періодики, представлені на офіційних веб-сайтах УГКЦ.

Результати (Results). Аналіз дослідницьких джерел дозволяє стверджувати, що моделі соціальної й культуротворчої активності греко-католицького духовенства закладено ще в період предстоятельства Андрея Шептицького.

Такі орієнтири високо цінуються сьогоднішнім греко-католицьким духовенством. "Базуючись на заповідях Любові", УГКЦ була і є соціально-зорієнтована, «намагалася послужити українському суспільству відповідно до потреб та конкретних історичних обставин» [12]. В одній із аналітичних розповідей сучасників йдеться про те, як Шептицький у співпраці з парафіяльними громадами засновує дитячі садочки, сиротинці, народні школи, шпиталі, а в своєму «Посланні» митрополит пише: "Я так дуже хотів би обтерти сльози з очей тих, хто плаче, потішити кожного, хто сумує, покріпити кожного, хто слабкий та немічний, уздоровити кожного, хто хворий, просвітити кожного, хто темний... Я хотів би стати всім для всіх, щоб усіх спасти" [12].

Зазначимо, що у праці "Як будувати рідну хату", говорячи про розвиток України, Андрей Шептицький наголошував, що окрім безпосередньо Церкви потрібно дбати про такі «добрі школи громадянських чеснот», як родина, громада, добровільні товариства й спільноти людей, – всі вони є «органічними клітинами, з яких складається всенаціональний організм» [15, с. 19]. "Що ж робить якесь число людей одним народом?" – риторично запитує Андрей Шептицький, тут же даючи відповідь: "Передовсім мова. Всі, що по-українськи говорять або, що вважають українську мову за рідну, будуть складати український народ" [15, с. 24].

Потужний досвід соціально-культурної роботи церкви формувався також в часи підпілля, зокрема в греко-католицьких громадах української діаспори, та на початку набуття Україною самостійності (періоди патріаршества Мирослава Любачівського, Любомира Гузара).

Часи тоталітаризму, чергові соціально-економічні та інші проблеми 90-х років ХХ ст. негативно позначилися на настроях українців. Враженнями від відчуття соціально-культурного мікроклімату Галичини (Львова) даного періоду ділився у своїх спогадах Любомир Гузар. На той час у нього склалося уявлення про Львів як про "місто пригноблених людей". Любомир Гузар розповів, що, приїхавши зі США до Львова, помітив як на вулицях "ніхто не усміхався" через переобтяження різними проблемами: "Люди йшли як зачаровані — пригноблені, згорблені, не дивилися вгору, не дивилися в очі одне одному, немовби якийсь страшний внутрішній тягар несли. ... не відчувалося анітрохи життєрадісності в тому місті. А то мене дуже пригнобило" [8]. Згадуючи ще один сюжет з життя, Гузар розповідає, що переглядаючи весільні світлина однієї української родини, знову звернув увагу на пригнічений вирази обличчя весільних

гостей, що схожі до похоронних настроїв. У своїх розповідях про після радянський період Любомир Гузар говорить про становлення при церкві багатьох молодіжних товариств, відомими серед яких стало товариство "Українська молодь Христові". На той час діти та юнацтво поводили себе "надто чемно", тобто несміливо, ще не мали навичок вільно висловлюватись, спілкуватись на рівні, відстоювати власну думку. Ці та інші епізоди-спогади Любомира Гузара допомагають зрозуміти факт: українське суспільство в кінці ХХ ст. потребувало соціальних і духовно-культурних змін, збагачень, розвитку.

З 90-х років ХХ ст. на заході України спостерігається стрімке зростання чисельності греко-католицьких громад, чернечих орденів (монаших згромаджень), первинною місією яких було формування християнського світогляду суспільства, розвиток традицій християнської культури після довготривалого атеїстичного періоду. Разом з процесами розвитку християнізації суспільства, духовенство УГКЦ з новою інтенсивністю продовжувало соціальну справу в Україні.

Любомир Гузар, якого вважають одним із моральних авторитетів української нації, висловився, що "в Україні немає поділу на схід і захід. Є поділ між тими, хто любить Україну, і тими, хто її не любить". Очевидно, почуття любові до України в УГКЦ виразилися через продуктивну соціально-культурну діяльність.

В даній публікації сучасний етап соціокультурної діяльності УГКЦ пов'язуємо з початком патріаршества Святослава Шевчука. Пастирський лист Блаженнішого Святослава Шевчука "Жива парафія – місце зустрічі з живим Христом", оприлюднений в грудні 2011 р. як один із офіційних документів УГКЦ засвідчує такі соціальні спрямування.

О. Роман Сиротич, синкел соціального служіння Київської Архиепархії, наголошує, що соціальне служіння і далі є пріоритетом для Глави УГКЦ Святослава та для всього Синоду єпископів; вказує серед іншого на програму "Стратегії розвитку соціального служіння УГКЦ" [12].

Нові форми соціокультурної співпраці УГКЦ з державою активізував розвиток системи навчальних закладів. Відомою є катехитична й теологічна освіта, що реалізується в парафіяльних недільних школах, семінаріях, теологічних вищих навчальних закладах, заснування виховних та навчальних закладів приватної форми власності під опікою архієпархіальних /єпархіальних осередків УГКЦ. Наприклад, в Івано-Франківській архієпархії засновується дошкільний заклад "Християнський дитячий садок "Ковчег", діє Івано-Франківський приватний навчальний заклад "Католицький ліцей святого Василія Великого", де навчаються учні 1-11 класів. Керівництво Католицького ліцею повідомляє, що цінностями ліцею є християнський світогляд, а серед традицій школи практикується організація "Днів здоров'я", "Днів родинної педагогіки", реколекцій, дитячих відпочинкових таборів. Подібні приклади зустрічаються в інших містах, особливо на заході України. Таким чином, освіта – один із пріоритетних напрямів соціокультурної діяльності УГКЦ на сучасному етапі.

Особливою формою соціальної роботи УГКЦ є молитовно-обрядове служіння духовенства за збереження життя. Так, зокрема в Івано-Франківську в 2022 році християнський рух "За життя" визначив 10-ліття діяльності. Вказана спільнота при УГКЦ практикує часті молитовні стояння "у намірі за збереження життя зачатих дітей і за припинення абортів в українському народі". У молитовний спосіб УГКЦ відстоює біоетичні погляди на життя, що вже є цінністю ще в періоді

ембріонального розвитку окремо взятої людини.

Жіночі чернечі згромадження УГКЦ, як в Івано-Франківську, так і в інших локаціях, часто обирають місію соціальної опіки дітей-сиріт, дітей, батьки яких позбавлені батьківства, дітей з неблагополучних сімей; дітей з інвалідністю; створюють притулок самотнім матерям, щоб ті навчилися справлятися з різного року суспільними та іншими викликами. При монастирях організовуються для дітей і молоді навчально-розвиваючі студії, відпочинкові табори, цільові проекти милосердя".

Окрім соціально-освітньої сфери, жіночі чернечі згромадження також відзначаються діяльністю при медичних та соціальних установах. Люди з інвалідністю, люди старечого віку часто теж є тими, кому адресується підтримка від жіночих монастирів, згромаджень, починаючи з 90-х років ХХ ст. і до сучасного періоду.

Стосовно питання оздоровлення, то в УГКЦ сформувалося медичне капеланство, тобто духовно-молитовна й волонтерська підтримка священиками людей, котрі перебувають на лікуванні.

УГКЦ, як і багато інших конфесій та релігійних організацій, на сучасному етапі розвивається в умовах цифрових технологій і віртуального світу, поширюється серед людей, занурених у культуру засобів соціальної комунікації, соціальних мереж. Саме важкі й критичні ситуації, що відбуваються в суспільстві, починаючи від часів виникнення та піку пандемії, спричинили поширення релігійного вчення через віртуальний спосіб. Нововведенням в житті більшості релігійних організацій стала онлайн трансляція в інтернет-просторі богослужінь, молитовних обрядодійств, що знову-таки приділяють увагу повчальним проповідям для людей.

В епоху цифровізації простору УГКЦ напрацювала і розвиває мережу офіційних сторінок тих чи інших своїх

структурних підрозділів, користається з можливостей сучасних цифрових технологій для поширення християнського віровчення, представлення власної діяльності серед різних верств суспільства.

Духовенство УГКЦ подає перелік офіційних веб-сайтів, на котрих розміщують електронні версії друкованої інформації. Публічно доступними в УГКЦ стали: багато інформаційних матеріалів сайтів архієпархій, єпархій, екзархатів УГКЦ; сайти монаших чинів і згромаджень УГКЦ, греко-католицьких навчальних закладів; сайти профільних комісій УГКЦ; сайти греко-католицьких й загалом католицьких ЗМІ та видавництв, благодійних організацій, котрі діють при УГКЦ; численні сайти парафій в Україні та за її межами (у Польщі, Італії, Німеччині, Австрії, Франції, Португалії, Ірландії, Канаді, США, Австралії, Аргентині, Бразилії, Словаччині та ін.) [11]. Стосовно останніх, то припускаємо, що їх перелік найближчим часом буде поповнюватись, адже російсько-українська війна змушує мільйони українців емігрувати закордон.

Очевидно, що матеріали кожної офіційної сторінки архієпархій, єпархій, екзархатів, парафій тощо, в яких фіксується основна діяльність духовенства і мирян, можуть стати предметом дослідження чи вивчення особливостей і тенденцій соціокультурної діяльності УГКЦ в даних структурних підрозділах.

Цікавим є приклад діяльності храму Луцького монастиря св. Василя Великого. Повідомляється, що у 2011 році при монастирському храмі був організований під керівництвом о. Августина Запоточного та Ірини Бурко аматорський театр "Алетей". Ідеями п'єс театру стали біблійні притчі, переосмислені в контексті сьогодення. На сторінці Луцького монастиря св. Василя Великого можна ознайомитись з репертуаром даного аматорського

театру та навіть переглянути п'єси у відеозаписі. Даний аматорський театр гастролював до багатьох інших єпархій та парафій, об'єднуючи греко-католицькі спільноти українців, здійснюючи духовно-просвітницькі впливи. Так, з 2014 р. діє Майстерня родинного дозвілля "Дерево життя". Співпрацюючи з навчальними закладами міста, Майстерня організовує майстер-класи з багатьох технік писанкарства, гончарства, інших видів мистецтва. Ознайомлюючись з інтернет-сторінкою монастиря, розуміємо наскільки багатогранним є культурно-просвітницьке життя парафіян: діяльність хороших та інших мистецьких колективів, розвиток нематеріальної духовної спадщини українців.

Кожен з осередків УГКЦ, послуговуючись засобами офіційних веб-сайтів та сторінок у соціальних мережах, демонструє напрями культурницької діяльності у суспільному житті.

Важливо акцентувати, що з соціокультурна діяльність УГКЦ, починаючи від керівництва церкви Андреем Шептицьким і аж до сучасного періоду за патріаршества Святослава Шевчука, здійснюється українською мовою.

Усім відомий геніальний вислів Ліни Костенко "*Нації вмирають не від інфаркту*". Спочатку їм відбирає мову". В цьому контексті україномовну діяльність УГКЦ можна розцінювати як активний вклад у розвиток української нації на сучасному етапі.

Одним із проявів соціокультурної діяльності також можна вважати продовження досвіду екуменічних діалогів УГКЦ з національно спрямованими релігійними організаціями України. В протилежному випадку, як зазначав ще Андрей Шептицький, "релігійні роздори не то, що не злагодають національних свар, а, може, зроблять їх ще прикрішими і глибшими" [15, с. 27].

Відомо, що сьогодні при УГКЦ діє Комісія для сприяння єдності між християнами, яка координує екуменічне та міжцерковне служіння УГКЦ, участь Церкви у всіх публічних сферах українського життя, допомагає патріархові та синоду у реалізації всеукраїнських, загальноцерковних та міжнародних екуменічних й міжцерковних програм.

Назви Комісій УГКЦ стверджують основні напрями соціокультурної діяльності: співпраця з сім'єю, родинами; освіта й виховання дітей та молоді; катехитична діяльність; душпастирська діяльність у сфері охорони здоров'я (медичне капеланство); сакрального мистецтва; Євангелізації; відділ мігрантів та імміграції; рух за тверезість життя, соціального служіння, церковного співу.

Серед ЗМІ та видавництв при УГКЦ діє Інформаційний ресурс, Медіаресурс, Релігійно-інформаційна служба України, видавництво і газета "Нова зоря", Видавництво "Свічадо", інтернет-версія часопису "Патріярхат", інтернет-версія "Радіо Воскресіння", Християнське радіо "Світанок" (при Тернопільсько-Зборівській єпархії), Газета "Оранта", Християнський портал "Кіріос", Телестудія "Апостол" та ін. З переліку благодійних організацій найбільш відомими є Міжнародний благодійний фонд "Карітас України", Мальтійська служба допомоги, Фонд святого Володимира.

Сучасний перебіг соціально-культурних процесів в Україні характеризується такими складними умовами як пандемійні часи та розгортання повномасштабної війни в Україні. В цей час спостерігаємо, що у кожній з таких умов УГКЦ зберігає стабільну активність по відношенню до підтримки українців й загалом українського суспільства.

Помітною є духовна й волонтерська підтримка УГКЦ для українських воїнів в зоні бойових дій, а також до трагедій людей, котрі втратили

рідних чи залишились без житла й засобів для людського існування. В умовах повномасштабного російського воєнного вторгнення в Україну особливо цінною є робота Департаменту військового капеланства Патріаршої Курії УГКЦ, що діє ще з жовтня 2006 р. Духовно-психологічна підтримка українських воїнів – один із обов'язків військових капеланів, що підтримує і благословляє Церква. "Капеланам важливо на війні зберегти у воїні людину", - пояснює військовий капелан А. Зелінський. "Коли говоримо про перемогу, про майбутнє – це до снаги лише людині, яка озброєна певними чеснотами, переконаннями, любов'ю до Батьківщини..." [3]. Важливим завданням роботи капеланів є те, щоб під час та особливо після війни людина "почувалася сильнішою стійкішою, незламною для того, щоб будувати майбутнє, творити державу" [3]. Ці та багато інших життєствердних міркувань зустрічаються при огляді інформаційних повідомлень стосовно капеланської місії греко-католицького духовенства.

Досліджуючи багатовекторні напрями соціокультурної діяльності УГКЦ висновуємо, що християнські, антропологічні та національні цінності продовжують бути основоположними.

Висновки і перспективи (Discussion). В даному дослідженні представили релігієзнавчо-філософське бачення пріоритетних проявів соціокультурної діяльності УГКЦ періоду сучасності. На основі проаналізованої інформації приходимо висновків про свідому й активну участь греко-католицького духовенства в культуротворенні й культурозбагаченні українського суспільства.

Визначили, що участь духовенства й мирян в соціальній сфері й у сфері культури відбувається по суті одночасно, взаємодоповнюється. УГКЦ приділяє багато уваги соціальній допомозі вразливим верствам населення (дітям-сиротам, самотнім

людям похилого віку), зміцненню інституту сім'ї, родинних цінностей; розвиває капеланство; реалізує потенційні можливості духовенства та вірян в таких сегментах культури, як освіта, література, різні види мистецтва, театральна справа, ЗМІ.

Потужним внеском УГКЦ як на початку ХХ ст., так і в новітній період є розвиток україномовного середовища в сфері богослужбово-обрядової практики, а також в окреслених дослідженням векторах діяльності.

Перспективами стане вивчення досвіду УГКЦ стосовно духовної й соціальної підтримки українського суспільства впродовж війни, розвиток соціальних і культурних ініціатив у післявоєнний період на прикладі багатьох осередків (архиепархій, епархій, монаших згромаджень, парафій).

Список використаних джерел.

1. Волинець О. Соціальна доктрина УГКЦ та її реалізація в сучасній Україні. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2006. (№ 18). С. 45–49.

2. Гнот С.І. Доброчинна діяльність греко-католицької церкви у 1921 – 1939 рр. (за матеріалами Галицької митрополії) : автореф. дис. ...канд. істор. наук: 12.0.03 / Львів. нац. універ. ім. Івана Франка. Львів, 2003. 19 с.

3. Зелінський А. Дуже важливо на війні залишатися людиною. URL.: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/duzh-e-vazhlyvo-na-viyni-zalyshatysia-liudynoiu-viyskovyy-kapelan-andriy-zelinsky/> (дата звернення: 16.05.2022)

4. Компендіум соціальної доктрини церкви. *Папська рада «Справедливість і мир»*. Київ. 2008. 546 с.

5. Максименко І. Соціальне служіння Церкви на благо громад: покликання, здатне змінювати світ на краще. URL.:

http://news.ugcc.ua/interview/sots%D1%96alne_sluzh%D1%96nnya_tserkvi_na_bl_ago_gromad_poklikannya_zdatne_zm%D1%96nyuvati_sv%D1%96t_na_krashche_83824.html (дата звернення: 16.05.2022)

6. Мороз В. Природа соціального вчення в УГКЦ та перспективи його розвитку в сучасних умовах. Мандрівець. 2013. № 2. С. 73-77.

7. Патріарша катехитична комісія УГКЦ. URL.: <https://ct.ugcc.ua/> (дата звернення: 16.05.2022)

8. Патріарх Любомир (Гузар). Ми є людьми, які щойно пробуджуються до свободи. URL.: https://risu.ua/patriarh-lyubomir-guzar-mi-ye-lyudmi-yaki-shchoyno-probudzhuyutsya-do-svobodi_n49843 (дата звернення: 16.05.2022)

9. Покликання і місія мирян (Christifideles laici). Післясинодальне апостольське повчання святішого отця Івана Павла II. Львів. 2006. 80 с.

10. Положення відділу соціального служіння УГКЦ. URL.: http://ugcc.ua/official/official-documents/instruktsiya/polozhennya_v%D0%86dd%D0%86lu_sots%D0%86alno_o_sluzh%D0%86nnya_ugkts_82207.html (дата звернення: 16.05.2022)

11. Сайти архиепархій/епархій/екзархатів УГКЦ. URL.: <https://osbm.lutsk.ua/links/> (дата звернення: 16.05.2022)

12. Сиротич Р. Соціальне служіння – це можливість втілити свій піст у повсякденну реальність. *Прес-служба БФ "Карітас-Київ"*. 2019. URL.: http://ugcc.ua/articles/sots%D1%96alne_sluzh%D1%96nnya_tse_mozhliv%D1%96st_vt%D1%96liti_sv%D1%96y_p%D1%96st_u_povsyakdennu_realn%D1%96st_o_roman_sirotich_86022.html (дата звернення: 16.05.2022)

13. Стратегія соціального служіння УГКЦ на період 2017 – 2021 р. URL.: <http://social.ugcc.org.ua/stratehiya-sotsialnoho-sluzhinnya-uhkts-na-period-2017-2021-r-b/> (дата звернення: 16.05.2022)

14. Фарина О. В. Культуротворча діяльність греко-католицького духовенства Східної Галичини у 1921–1946 рр. : автореферат дис. ...канд. культурології: 26.00.01 / Київ. нац. універ. культури і мистецтв. Київ, 2018. 19 с.

15. Митрополит Андрей Шептицький. Наша державність. Як будувати рідну хату. *Бібліотека Української Галицької Партії*. 48 с. URL.: https://uhp.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/YAk-buduvaty-ridnu-hatu-01.06_druk.pdf (дата звернення: 16.05.2022)

16. Яроцький П. Особливості розвитку соціального вчення католицизму. *Українське релігієзнавство*. 2001. № 20. С. 55 – 64.

References

1. Volynets O. Sotsialna doktryna UHKTs ta yii realizatsiia v suchasni Ukraini [Social doctrine of the UGCC and its implementation in modern Ukraine.]. *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku*. 2006. № 18. С. 45–49.

2. Hnot S.I. (2003) Dobrochynna diialnist hreko-katolytskoi tserkvy u 1921 – 1939 rr. (za materialamy Halytskoi mytropolii) [Charity activities of Greek-Catholic Church in 1921 – 1939 (based on the materials of the Halych Metropoly)]. Ivan Franko National Universiti of Lviv. Lviv,. 19 s.

3. Zelinskyi A. Duzhe vazhlyvo na viini zalyshatysia liudynoiu. [It is very important to remain human in war]. Available at: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/duzhe-vazhlyvo-na-viyni-zalyshatysia-liudynoiu-viyskovyy-kapelan-andriy-zelinskyi/>

4. Kompendium sotsialnoi doktryny tserkvy. Papska rada «Spravedlyvist i myr». [Compendium of the Social Doctrine of the Church. Pontifical Council for Justice and Peace]. Kyiv. 2008. 546 s.

5. Maksymenko I. Sotsialne sluzhinnia Tserkvy na blaho hromad: poklykannia, zdatne zminiuvaty svit na

krashche [Social service of the Church for the communities benefit: a vocation that can change the world for the better]. Available at: http://news.ugcc.ua/interview/sots%D1%96alne_sluzh%D1%96nnya_tserkvi_na_blago_hromad_poklykannya_zdatne_zm%D1%96nyuvati_sv%D1%96t_na_krashche_83824.html

6. Moroz V. Pryroda sotsialnoho vchennia v UHKTs ta perspektyvy yoho rozvytku v suchasnykh umovakh [The nature of social teaching in the UGCC and prospects for its development in modern conditions]. *Mandrivets*. 2013. № 2. С. 73-77.

7. Patriarsha katekhytychna komisiia UHKTs. [Patriarchal Catechetical Commission of Ukrainian Greek-Catholic Church]. Available at: <https://ct.ugcc.ua/>

8. Patriarkh Liubomyr (Huzar). My ye liudmy, yaki shchoino probudzhuiutsia do svobody [We are people who are just waking up to freedom]. Available at: https://risu.ua/patriarh-lyubomir-guzar-mi-ye-lyudmi-yaki-shchoyno-probudzhuyutsya-do-svobodi_n49843

9. Poklykannia i misiia myrian (Christifideles laici). Pisliasynodalne apostolske povchannia sviatishoho ottsia Ivana Pavla II [The laity's vocation and mission [ ] Post-Synodal Apostolic Exhortation of his Holiness Father John Paul II]. Lviv. 2006. 80 s.

10. Polozhennia viddilu sotsialnoho sluzhinnia UHKTs [Regulations of the UGCC social service department]. Available at: http://ugcc.ua/official/official-documents/instruktsiya/polozhennya_v%D0%86dd%D0%86lu_sots%D0%86alno_o_sluzh%D0%86nnya_ugkts_82207.html

11. Saity arkhieparkhii/ieparkhii/ekzarkhativ [Websites of archdiocese/dioceses/exarchates of the UGCC]. Available at: <https://osbm.lutsk.ua/links/>

12. Syrotych R. Sotsialne sluzhinnia – tse mozhlyvist vtilyty svii pist

u povsyakdennu realnist [Social service is an opportunity to turn your fasting into an everyday reality]. *Pres-sluzhba BF "Karitas-Kyiv"*. 2019. Available at: http://ugcc.ua/articles/sots%D1%96alne_sluzh%D1%96nnya_tse_mozhliv%D1%96st_vt%D1%96liti_sv%D1%96y_p%D1%96st_u_povsyakdennu_realn%D1%96st_o_roman_sirotich_86022.html

13. Stratehiia sotsialnoho sluzhinnia UHKTs na period 2017 – 2021 r. [UGCC social service strategy for the 2017-2021 period]. Available at: <http://social.ugcc.org.ua/stratehiya-sotsialnoho-sluzhinnya-uhkts-na-period-2017-2021-r-b/>

14. Faryna, O. V. (2018) Kulturotvorcha diialnist hreko-katolytskoho dukhovenstva Skhidnoi Halychyny u 1921–1946 rr. [Cultural and creative activity of Greek Catholic clergy of Eastern Galicia in 1921–1946]. Kyiv National University of Culture and Arts. Kyiv, . 19 s.

15. Metropolitan Andrei Sheptytskyi. Nasha derzhavnist. Yak buduvaty ridnu khatu [Our statehood. How to build your own home. 48 p.]. *Biblioteka Ukrainskoi Halytskoi Partii*. Available at: https://uhp.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/YAk-buduvaty-ridnu-hatu-01.06_druk.pdf

16. Yarotsky P. Osoblyvosti rozvytku sotsialnoho vchennia katolytsyzmu [Features of the development of the Catholic Social Teaching]. *Ukrainske relihiieznavstvo*. 2001. No 20. P. 55 – 64.

SOCIOCULTURAL ACTIVITY OF THE UGCC AT THE CURRENT STAGE IN UKRAINE: RELIGIOUS AND PHILOSOPHICAL VIEW

S. I. Bilous, T. O. Gainal, M. G. Novosad

Abstract. *The article presents the religious-philosophical perspective of the socio-cultural activity of the UGCC. The religious factor plays a visible role in the state-forming processes of Ukraine during the modern period. The social sphere and culture of Ukraine is an environment in which traditional religious organizations often realize their abilities, and at the same time demonstrate their own civic position. Thematic forums and projects claim that the church can be a worthy state's partner by organizing the socio-cultural life of the society. The purpose of the study: religious-philosophical analysis of the role of the UGCC in the socio-cultural sphere at the present stage. The methodological basis of the research is a systematic approach to the study of socio-cultural activities of the UGCC at the present stage, an interpretive research paradigm, a descriptive method, an interdisciplinary analysis, and a methodological approach to everyday analytics. The information base of this study were scientific publications of religious studies scholars, theologians, historians, cultural scientists, as well as the dissertation abstracts, documents and materials of theological period, which were presented on the official websites of the UGCC. The article covers the religious and philosophical view of the sociocultural activity of the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC). It is determined that the models of social and culture-generating activity of the UGCC are established as early as in the period of Andrey Sheptytsky's archpastorate; a powerful experience of socio-cultural church work was also formed at the times of the underground, at the beginning of Ukraine's acquisition of its independence, during the periods of patriarchal leadership of cardinals Myroslav Lyubachivsky and Lyubomyr Huzar. In the current publication, the modern phase of socio-cultural activity of the UGCC we tie to the beginning of Svyatoslav Shevchuk's patriarchship. It is researched that at this stage, the UGCC in large part employs the possibilities of modern digital technologies for the spread of Christian doctrine, presentation and popularisation of its activity. The participation of Greek Catholic clergy and laypeople in social and cultural spheres takes place simultaneously, they complement one another. The UGCC pays much attention to offering social aid to vulnerable categories of the population (orphans, lonely people of advanced age, etc.), strengthening the family institution, family values; develops chaplaincy; realises potential capabilities of clergy and laypeople in such areas of culture as education, literature, various kinds of art, theatre, media. A powerful contribution by the UGCC both at the beginning of the 20th century and in the modern era has been in the development of Ukrainian-language environment in the field of liturgical and ceremonial practice, and also in vectors of activity expanded upon in the current research. The prospects for studying this problem will be studying of the experiences of the UGCC regarding spiritual and social support of Ukrainian society during the war, the development of social and cultural initiatives in the post-war period using the experience of many cells (archdiocese, dioceses, monastic congregations, parishes).*

Key words: *UGCC, Ukrainian society, Ukrainian culture, spheres of culture, spheres of culture, social work, cultural activity, national idea.*